

**Een verkennend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Kruisstraat 5
te Herveld, gemeente Overbetuwe (Gld)**

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

ARC-Rapporten 2009-119

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Kruisstraat 5 te Herveld, gemeente
Overbetuwe (Gld)

ARC-Rapporten 2009-119
ARC-Projectcode 2009/310

Tekst

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Afbeeldingen

A.J. Wullink & J.J.A. Wijnen

Redactie

A.J. Wullink

Beheer en plaats van documentatie

Archaeological Research & Consultancy

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Herveld, Kruisstraat
Projectcode	2009/310
Archisnummer	35911
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Boxmeer, dr. J.J.A. Wijnen
Contact	0485-581817, wijnen@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Overbetuwe, Dhr. J. Zwartkruis
Contact	0481-32137
Toetsing	Gemeente Overbetuwe, drs. M.H.J.M Kocken
Contact	0481-32137, m.kocken@overbetuwe.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Kruisstraat 5
Plaats	Herveld
Gemeente	Overbetuwe
Provincie	Gelderland
Kaartblad	40C
RD-coördinaten	N: 180689/434419 O: 180728/434403 Z: 180693/434391 W: 180679/434416
Oppervlakte	Ca. 730 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Echteld
Geomorfologie	Rivieroeverwal, Stroomgordel van Herveld
Bodem	Kalkhoudende ooivaaggronden; zware zavel en lichte klei
Historische situatie	Het plangebied ligt in ieder geval sinds het begin van de 19e eeuw in de nabijheid van een boerderij en is tot circa 1990 in gebruik geweest als akkerland. Hierna is een pluimveebedrijf gevestigd op de locatie.
Archeologische verwachting	De Stroomgordel van Herveld heeft een hoge trefkans op archeologica vanaf de IJzertijd. In de directe omgeving zijn diverse waarnemingen bekend uit de IJzertijd, Romeise Tijd en Middeleeuwen. Vlak ten zuiden van het plangebied ligt een AMK-terrein van hoge waarde, waar aardewerk uit de Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen is aangetroffen.

Legenda

 Onderzoekslocatie

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Boxmeer heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Kruisstraat 5 te Herveld in de gemeente Overbetuwe (afb. 1). Aanleiding tot dit onderzoek is de aanleg van een parkeerterrein voorzien ten behoeve van een tijdelijke bouw. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van circa 730 m² worden ontdaan van de graszoden door deze weg te frezen. De consequentie van de voorgenomen ingreep in het noordelijke deel van het plangebied is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 29 april 2009 door dr. J.J.A. Wijnen van Econsultancy, onder leiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In mei 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging, (oeverwal van een verlaten stroomgordel die rond 2200 BP verlaten is) blijkt dat het plangebied vanaf de IJzertijd gunstig is geweest voor landbouwers. Volgens de IKAW en de CHW van de provincie Gelderland heeft het plangebied een hoge indicatieve archeologische verwachtingswaarde. Op 90 à 100 m afstand bevindt zich een AMK-terrein van hoge archeologische waarde waarop resten uit de Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen zijn aangetroffen. Circa 35 m ten westen van het plangebied ligt een historisch bouwkundig monument uit het tweede kwart van de 19e eeuw en het plangebied heeft een gunstige landschappelijke ligging.

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Wijnen, J.J.A., april 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Kruisstraat 5 te Herveld in de gemeente Overbetuwe*, Econsultancy Rapport 09043203 (conceptversie).

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoreningen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 12 cm op het onderzoeksterrein vijf boringen geplaatst tot maximaal 220 cm –mv. Het opgeboorde materiaal is beoordeeld op het voorkomen van archeologische indicatoren door verbrokkelen. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing en de toekomstige nieuwbouw, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Tevens zijn de verschillende bodemhorizonten met tot 10 % verdund zoutzuur getest op de aanwezigheid van kalk. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1.

Vanaf het maaiveld tot een diepte van 75 à 110 cm –mv werd een pakket sterk siltige klei aangetroffen. De bovenste 30 à 50 cm is de bouwvoor. In de bouwvoor zijn baksteenresten, puin, sintels, asfalbrokken en grind waargenomen. Hieronder bevatte de klei roestvlekken en mangaanspikkels. Onder het kleipakket is zeer fijn tot matig grof, zwak siltig zand aangetroffen. In boring 1 was de top van dit zand sterk siltig en bevatte ook roestvlekken.

De zanden aan de basis van de boringen zijn beddingsedimenten van de Stroomgordel van Herveld. De kleien hierboven zijn oeverafzettingen van de zelfde stroomgordel. Op basis van het voorkomen van roestvlekken binnen 50 cm –mv kan de bodem worden geclassificeerd als poldervaaggrond.

In de boringen zijn geen archeologische indicatoren waargenomen, afgezien van de recente puin-, asfalt-, sintel- en baksteenresten.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de locatie waarschijnlijk op de stroomgordel van Herveld, welke tot 2200 BP actief is geweest. De stroomgordel heeft een hoge archeologische trefkans op sporen uit de IJzertijd, Romeinse Tijd en Middeleeuwen. Op 90 à 100 m afstand bevindt zich een AMK-terrein van hoge archeologische waarde waarop resten uit de Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen zijn aangetroffen. Verder zijn in de omgeving ook resten uit de IJzertijd en Late Middeleeuwen aangetroffen. Circa 35 m ten westen van het plangebied ligt een historisch bouwkundig monument, een boerderij uit het tweede kwart van de 19e eeuw.

Het verkennend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat de locatie inderdaad op de Stroomgordel van Herveld ligt. Tot 75 à 110 cm –mv werden oeverafzettingen aangetroffen, hieronder de beddingafzettingen van deze stroomgordel. De bouwvoor heeft een dikte van 30 tot 50 cm en bevat puin, baksteen, siltel, grind en asfalt. Onder de bouwvoor zijn geen verstoringen, noch archeologische indicatoren waargenomen.

Geconcludeerd kan worden dat het verkennend booronderzoek bevestigt dat er sprake is van een hoge archeologische trefkans.

4 Aanbeveling

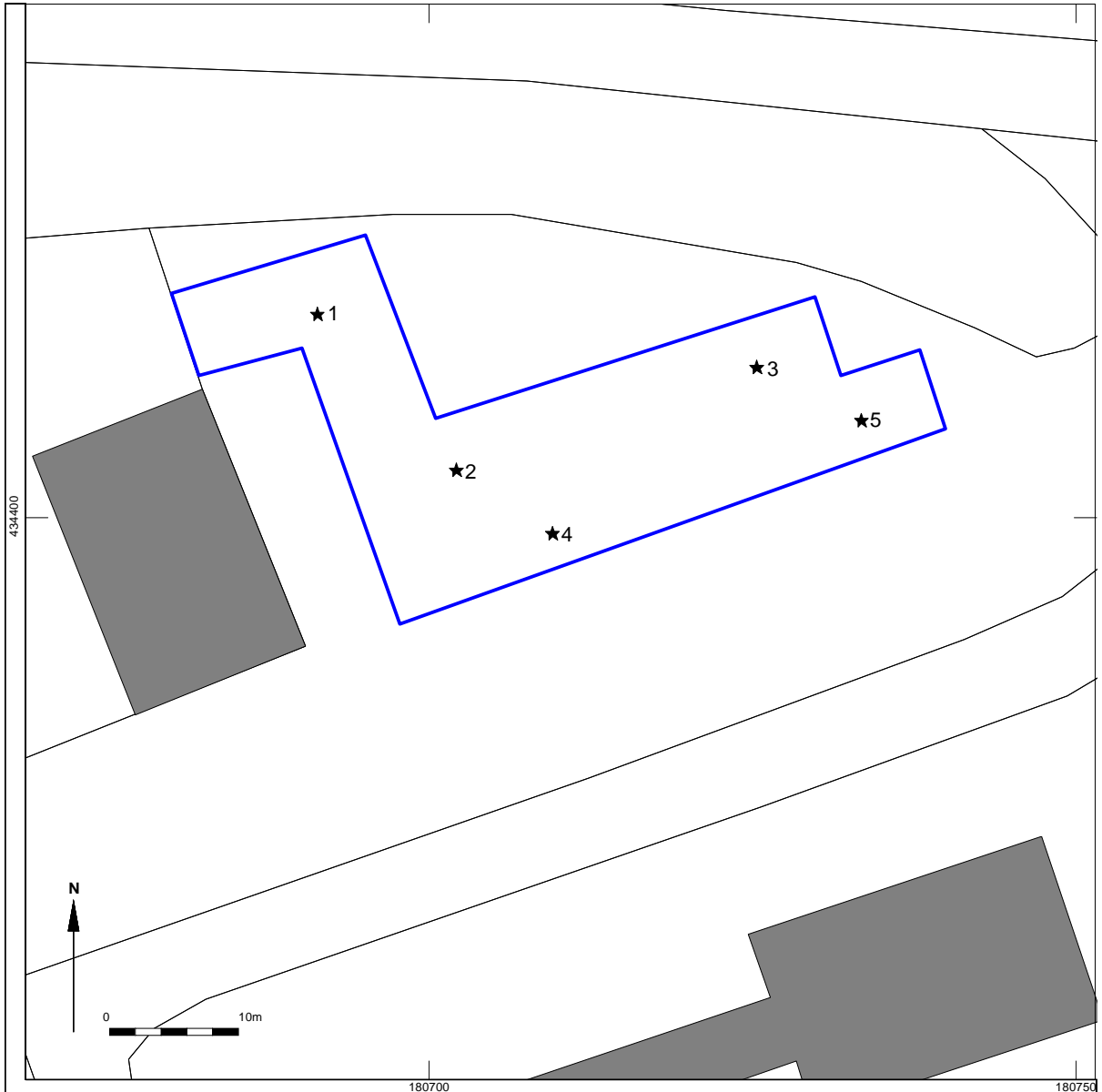
Gezien de hoge archeologische trefkans voor de locatie is bij bodemingrepen dieper dan de huidige bouwvoor (30 cm) een vervolgonderzoek noodzakelijk. Echter, de geplande bodemingrepen bestaan uit het verwijderen van de grasmat. Deze ingreep heeft geen gevolgen voor het archeologisch erfgoed. Een vervolgonderzoek is dan ook niet noodzakelijk. Mochten er in de toekomst wel bodemverstorende werkzaamheden plaatsvinden dieper dan 30 cm –mv, dan verdient het de aanbeveling een vervolgonderzoek uit te voeren. Een dergelijk onderzoek dient uitgevoerd te worden als karterend/waarderend inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven, dat tot doel heeft vast te stellen of er sprake is van een archeologische vindplaats. Het bevoegd gezag, de gemeente Overbetuwe, beslist of de locatie definitief kan worden vrijgegeven. De archeologische meldingsplicht blijft echter bestaan. Mochten tijdens toekomstige graafwerkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan het bevoegd gezag te worden gemeld.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de, M. C. Geluk, I.L. Ritsema, W. E. Westerhoff & T. E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Herveld (gemeente Overbetuwe) - Kruisstraat 5

Boorpuntenkaart

Legenda

 Flangebied

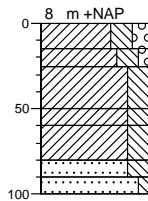
 bebouwing

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: J.J.A. Wijnen

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 1

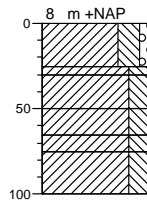
X: 180691
Y: 434416

0	gras
15	Klei, sterk siltig, matig grindig, brokken baksteen, brokken asfalt, sterk puinhoudend, bruingrijs, matig kalkhoudend, brokken mortel, grote kiezelstenen
25	
50	Klei, sterk siltig, zwak grindig, sporen baksteen, zwak gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend
60	
80	Klei, sterk siltig, matig gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend
90	
100	Klei, sterk siltig, matig gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend, matig mangaanhoudend
	Klei, sterk siltig, matig gleyhoudend, grijsgeel, kalkrijk, sterk mangaanhoudend, fijn schelpmateriaal
	Zand, zeer fijn, sterk siltig, matig gleyhoudend, grijs, kalkrijk
	Zand, matig grof, zwak siltig, grijs, kalkrijk

Boring: 2

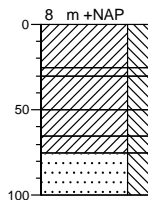
X: 180702
Y: 434404

0	gras
25	Klei, sterk siltig, zwak grindig, bruingrijs, kalkrijk, brokken baksteen, mortel en sinter
30	
50	Klei, sterk siltig, sporen baksteen, grijsbruin, matig kalkhoudend
65	
75	Klei, sterk siltig, zwak gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend, matig mangaanhoudend
100	Klei, sterk siltig, grijsbruin, kalkrijk, matig mangaanhoudend, fijn schelpmateriaal
	Klei, sterk siltig, sporen baksteen, matig gleyhoudend, grijs, kalkrijk
	Klei, sterk siltig, grijsgeel, kalkrijk, sterk mangaanhoudend

Boring: 3

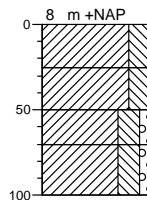
X: 180725
Y: 434412

0	gras
25	Klei, sterk siltig, zwak puinhoudend, bruingrijs, matig kalkhoudend
30	
50	Klei, sterk siltig, zwak puinhoudend, zwak gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend, matig mangaanhoudend
65	
75	Klei, sterk siltig, matig gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend, matig mangaanhoudend
100	Klei, sterk siltig, matig gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend, sterk mangaanhoudend
	Klei, sterk siltig, matig gleyhoudend, grijsgeel, kalkrijk, sterk mangaanhoudend
	Zand, zeer fijn, sterk siltig, grijs

Boring: 4

X: 180710
Y: 434399

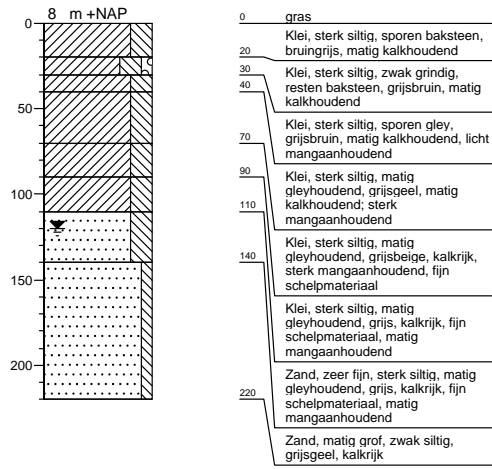

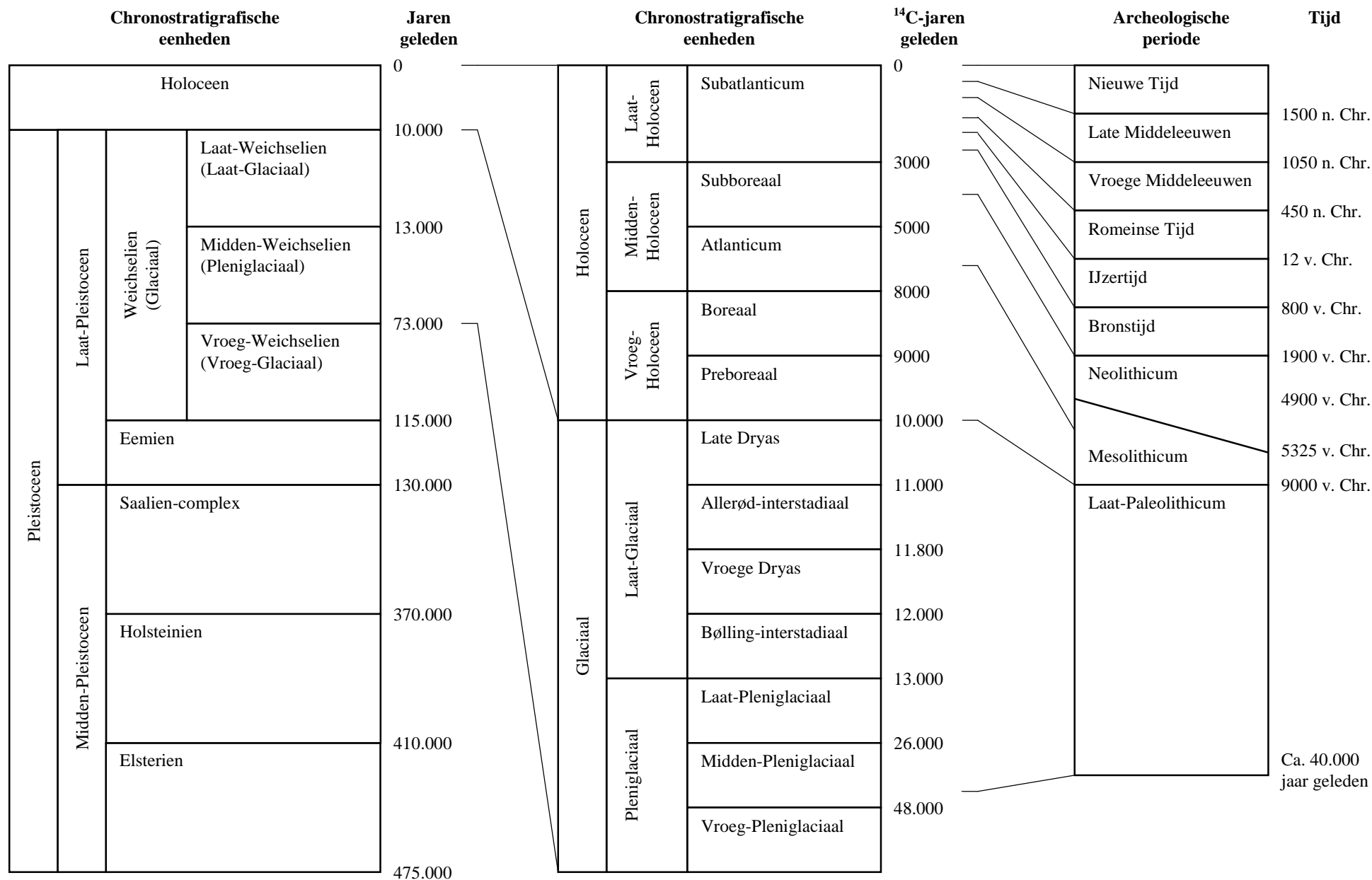
0	gras
25	Klei, sterk siltig, bruingrijs, matig kalkhoudend, brokken mortel en baksteen
50	Klei, sterk siltig, sporen baksteen, sporen gley, grijsbruin, matig kalkhoudend
70	
100	Klei, sterk siltig, zwak grindig, matig gleyhoudend, grijsbruin, matig kalkhoudend, kiezeltes matig mangaanhoudend
	Klei, sterk siltig, zwak grindig, matig gleyhoudend, grijsgeel, kalkhoudend, sterk mangaanhoudend

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 5

X: 180733
Y: 434408

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.